

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА
АКАДЕМІЯ»

Факультет соціальних наук і соціальних технологій

Кафедра соціології

Кваліфікаційна робота

галузі знань 05 "Соціальні та поведінкові науки"
спеціальності 054 "Соціологія"

з теми

**Гомофілія у мережевій взаємодії студентства та менторського колективу
осередків УАЛ**

Виконала студентка 4 р.н.:
Стефанків Юлія Михайлівна

Наукова керівниця:
Костюченко Т.С., к.соц.н., старша
викладачка кафедри соціології
НаУКМА

Рецензентка:
Марценюк Т.О., к.соц.н., доцентка
кафедри соціології НаУКМА

Кваліфікаційна робота захищена з
оцінкою «_____»
Секретар ЕК: _____
«___» _____ 2022 р.

Київ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ МЕРЕЖЕВОЇ ВЗАЄМОДІЇ СТУДЕНТСТВА ТА ВИКЛАДАЦЬКОГО КОЛЕКТИВУ	6
1.1. Теоретико-методологічні засади дослідження соціальних мереж	6
1.2. Гомофілія у студентських мережах взаємодії	8
1.3. Аутлаєри в студентських мережах	13
1.4. Мережева взаємодія викладацького колективу освітнього закладу ...	15
1.5. Збалансовані та незбалансовані тріади дружби в малих групах	17
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ СКЛАДОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ГОМОФІЛІЇ У МЕРЕЖАХ ВЗАЄМОДІЇ СТУДЕНТСТВА ТА МЕНТОРСЬКОГО КОЛЕКТИВУ УАЛ	21
2.1. Збір даних від студентства осередку УАЛ	21
2.2. Збір даних від представників та представниць менторського колективу УАЛ	26
ВИСНОВКИ	30
ДОДАТОК А	32
ДОДАТОК Б	34
Список використаних джерел	37

ВСТУП

Освітній процес може реалізовуватись не тільки в формальних установах, таких як школи, технікуми чи університети, а і в тематичних короткотривалих таборах, відкритих лекціях, майстер класах чи громадських організаціях. Одним з прикладів останніх є ГО Українська Академія Лідерства (далі – УАЛ), яка забезпечує розвиток підлітків-випускників шкіл у трьох напрямках: інтелектуальному, фізичному та емоційному. Загалом, за Тетяною Журавель та Юлією Рогозною, «неформальною освітою є будь-яка організована систематична освітня діяльність, що проводиться поза межами формальної системи для забезпечення обраними видами навчання окремих підгруп населення». Навчання в УАЛ триває один академічний рік, протягом якого студентство проживає разом, в процесі проходження програми воно має можливість спробувати себе у різних сферах діяльності: від підприємництва та створення своїх проєктів до творчої реалізації чи волонтерства.

Більшість процесів в Академії відбуваються колективно: студентство проживає разом на кампусі, проходить навчання, займається спортом, рефлексує, подорожує, реалізовує проєкти та проходить усі трансформаційні процеси теж разом. Тобто, усі складові програми безпосередньо базуються на мережевій взаємодії студентства та менторського колективу, який їх постійно супроводжує. Кожного року кількість студентів (а потім і випускників) Академії збільшується, відповідно збільшується і вплив діяльності Академії на Україну. Навіть в час повномасштабної війни України з Росією, студентство та випускники і випускниці УАЛ активно залучені до волонтерства, адвокації інтересів країни закордоном, а також, власне, до активних бойових дій. Актуальність дослідження полягає в тому, що задля кращого розуміння функціонування Академії та успішності програми слід розуміти процес формування мережевої взаємодії як студентства між собою, так і студентства та менторів/менторок. Така мережева взаємодія багато в чому залежить саме від дружніх мереж, які і були в фокусі цього дослідження.

Отже, **об’єктом** дослідження є студентство та менторський колектив осередку УАЛ Київ, а **предметом** – мережі дружби студентства та менторського колективу осередку УАЛ Київ. **Метою** цієї кваліфікаційної роботи є розробити інструментарій для збору кількісних та якісних мережевих даних, що стосуються гомофілії в дружніх мережах студентства та менторського колективу Української Академії Лідерства. Для досягнення поставленої мети було сформульовано такі **завдання дослідження**:

1. Узагальнити теоретико-методологічні підходи до вивчення гомофілії в мережевих взаємодіях різних мереж.
2. Визначити важливі для дослідження гомофілії характеристики в мережевих взаємодіях студентства та менторського колективу УАЛ
3. Розробити інструментарій для збору якісних та кількісних мережевих даних для дослідження гомофілії в мережах студентства та менторського колективу осередку УАЛ.

Теоретико-методологічною базою дослідження є роботи Ханнемана та Рідл, Боргатті та Джонсона, адже вони займались дослідженням мережевої взаємодії загалом у різних колективах і організаціях. Теоретичний фокус про на явищі гомофілії серед студентських мереж зроблено на основі праць Кьосінетс та Ватта, а також Юан та Гай. А оскільки до дослідження включено і мережеву взаємодію менторів та менторок УАЛ Київ, то до теоретико-методологічної бази також увійшла робота Кіри Бейкер-Доуль, яка вивчала процес побудови мереж взаємодій викладачів та викладачок у нових колективах. Окрім того, в дослідженні вивчається студентство, що проживає разом на кампусі, тому також розглянуто роботи, в яких було досліджено зв’язок проживання в кампусах/гуртожитках та соціальних мереж студентства. Зокрема, це праця Kangli про досвід першокурсників, які проживають у гуртожитках, та дослідження Ling та Kangli, що стосується впливу проживання в гуртожитках на мережі взаємодій студентів.

У цій роботі пропонується інструментарій, готовий для претесту та подальшого застосування для збору емпіричних даних, однак питання про збір

даних щодо гомофільії в мережах взаємодії студентства і менторського колективу УАЛ, скажімо, у вересні-жовтні 2022 року, є відкритим. Початок повномасштабного вторгнення росії в Україну вплинув і на діяльність УАЛ: частина осередків знаходилась на тимчасово окупованих територіях (у Маріуполі) або на територіях у безпосередній близькості до зони бойових дій (у Харкові та Миколаєві). Тож збір емпіричних даних про взаємодію студентства та менторського колективу рекомендується реалізовувати після завершення бойових дій. Хоча набір до студентських осередків на 2022-2023 завершився, відкритим питанням є функціонування УАЛ в тому ж форматі для нових когорт студентства і профайл менторських команд в різних осередках (через активне залучення як менторів/ок, так і студентства до супротиву російській армії в ролі військових та волонтерську діяльність).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ МЕРЕЖЕВОЇ ВЗАЄМОДІЇ СТУДЕНТСТВА ТА ВИКЛАДАЦЬКОГО КОЛЕКТИВУ

1.1. Теоретико-методологічні засади дослідження соціальних мереж

Визначення «соціальної мережі» за Ханнеманом та Ріддл є досить просте: це набір акторів, які мають певного роду зв'язки між собою (2005). Такі мережі можуть мати декілька чи багато акторів, а зв'язки між ними можуть бути найрізноманітнішими: від сімейних чи дружніх та до сусідства чи сидіння за одною партою в школі. Декількома важливими характеристиками вивчення мережевої взаємодії є те, що актори розглядаються не як незалежні одиниці аналізу, а як взаємозалежні члени загальної мережі, а також те, що зв'язок між двома акторами може виступати своєрідним каналом для обміну ресурсів (*як матеріальних, так і нематеріальних*) між ними (Wasserman & Faust, 1994). В цьому дослідженні було вивчено зміни в мережах дружб, де акторами виступали представники студентства та менторського колективу УАЛ, а також явище гомофілії у цих мережах.

За Стівеном Боргатті, Мартіном Евереттом та Джефрі Джонсоном, у мережевому аналізі існує два типи дослідницьких дизайнів: перший полягає у дослідженні існуючих зв'язків між усіма членами вибраної мережі (*whole network research design*), а другий – в дослідженні мережі окремої людини (*personal network research design*) (2013). Перший спосіб зазвичай є більш часо- та ресурсозатратним, проте саме в ньому можливе використання багатьох інструментів мережевого аналізу, які потребують наявності зв'язків між усіма членами групи/спільноти, а не тільки інформації про его-мережу певного індивіда. Проте, дослідження его-мереж також має свої переваги: наприклад, воно може бути частково анонімним, що дозволить людині, яка і виступає центральним актором, відчувати себе більш безпечно при передачі інформації інтерв'юерам. В книзі «Analyzing social networks» автори зазначають, що актор, про его-мережу якого збирають дані, може називати вигадані імена

своїх альтерів задля збереження їх та своєї приватності (Borgatti, Everett, Johnson, 2013). Така характеристика его-мереж може як збільшити рівень відчуття безпеки під час інтерв'ю, так і спростити процес отримання інформації, що покращить якість самої его-мережі. В цьому дослідженні використовувався саме метод повних мереж, оскільки його метою є визначення та обґрунтування змін в дружніх зв'язках у мережевій взаємодії студентства та менторського колективу, що унеможлиблює використання виключно методу его-мереж. Проте, метод повних мереж не виключає дослідження его-мереж певних акторів, якщо цього вимагатиме процес аналізу. Також, у цьому дослідженні було використано тільки one-mode network, суть яких полягає в тому, що усі актори є одного рівня: наприклад, акторами виступають тільки люди, тільки країни чи тільки організації (Wasserman & Faust, 1994). В цьому дослідженні це будуть, звичайно, виключно люди.

Окрім акторів у мережі, одним важливим елементом дослідження мережевої взаємодії та змін у ній є типи зв'язку між цими акторами. Зміни у дружніх зв'язках у мережевій взаємодії, які вивчає це дослідження, можуть бути спричинені великою кількістю змін у мережі певного типу (наприклад, роботи над спільним проєктом), тому в цій роботі було досліджено головні типи зв'язків за Стенлі Вассерманом та Кетрін Фауст, а саме:

- оцінка однієї людини іншою (*повага, симпатія, дружба тощо*)
- передача матеріальних ресурсів (*позичання коштів*)
- членство в спільних афіліаціях (*спільні відвідини заходів, членство в однакових клубах*)
- спільна мобільність (*фізична чи соціальна, міграція*)
- формальні зв'язки
- біологічні зв'язки (Wasserman & Faust, 1994).

Кожен зі згаданих типів зв'язків було включено до цього дослідження, адже усі вони можуть бути поєднані: біологічні зв'язки можуть впливати на дружні,

спільна мобільність – на передачу матеріальних ресурсів, а формальні зв'язки (наприклад, керівник-підлеглий) – на повагу чи симпатію.

Окрім того, зв'язки можуть відрізнятись за силою (Granovetter, 1973). До сильних зв'язків відносять членів сім'ї, партнерів чи близьких друзів, в той час як зв'язки з знайомими, далекими товаришами чи колегами по роботі, з якими актор не працює тісно, позначають як слабкі. Зазначається, що сильні зв'язки є корисними тоді, коли індивід потребує, наприклад, емоційного залучення іншої людини у свою проблему, певної підтримки чи safe space, в той час як слабкі зв'язки стають у пригоді тоді, коли індивіду потрібна певна різноманітна чи унікальна інформація, яку він не може отримати серед свого близького оточення (Katz, Lazer, Arrow, Contractor, 2004). Останнє твердження базується на тому, що люди переважно товаришують зі схожими на себе людьми, в яких є доступ до схожої інформації, в той час як слабші зв'язки можуть надати доступ до інформації, яка є унікальною. Ця ідея є одним з базових принципів гомофілії, яка і досліджена в цій роботі.

1.2 Гомофілія у студентських мережах взаємодії

Фокус цього дослідження є на явищі гомофілії в мережевій взаємодії студентів та менторів УАЛ Київ. Явище гомофілії полягає в тому, що зв'язок між схожими (*за певними характеристиками*) людьми може виникнути з більшою ймовірністю, ніж між людьми, які не будуть мати цих схожих характеристик. Як наслідок гомофілії, культурна, поведінкова, генетична інформація чи навіть матеріальні речі, якими можуть обмінюватись люди в своїх мережах, будуть мати тенденцію до локалізації (McPherson, Smith-Lovin, Cook, 2001). І як наслідок, для отримання будь-якої унікальної інформації, людина швидше звертатиметься до когось, хто відрізняється від неї за певними характеристиками. До таких характеристик можуть відносити як демографічні (*наприклад, стать чи вік*), поведінкові (*наприклад, заняття бігом кожного ранку*), психологічні (*як-от однакові прагнення (aspirations) чи мрії*) (Richardson, 1940). Проте немає вичерпного переліку таких «єднаючих»

характеристик, нею може стати як і вищезгадані стать та вік, так і, наприклад, рок, як улюблений напрям у музиці, який і буде притягувати схожих один на одного людей.

Результатом дослідження «Зв'язок мережевої взаємодії та проектної діяльності студентства київського осередку УАЛ 2020-21», об'єктом якого був набір Академії 2020-21 року, було те, що проєктні команди, які студентство могло формувати добровільно, були принаймні частково гомогенними за мовою спілкування до вступу в Академію, статтю та регіоном походження. Одним з обмежень цього дослідження було те, що до об'єктом було саме студентство, виключаючи менторський колектив, який теж активно залучений до освітнього процесу в рамках програми Академії. Ця робота є певним логічним продовженням попередньої, з використанням її напрацювань та розширення об'єкта дослідження задля отримання глибших результатів.

В роботі «Origins of homophily in an evolving social network» про походження гомофілії зазначались велика кількість потенційних причин виникнення цього явища. Серед них є ідея про те, що людям легше передбачувати дії інших, якщо вони поділяють певні характеристики, і, як наслідок, рівень довіри та відчуття спільності буде вищий (Kossinets, Watts, 2009). Іншою причиною дослідники називали те, що людям потрібно витратити менше ресурсу на те, щоб підтримувати зв'язки зі схожими на себе людьми, а також те, що такі зв'язки можуть бути стабільнішими та більш довготривалими, ніж зв'язки з людьми, які б мали інші характеристики. Проте, автори статті також розглянули мезо- та макрорівень гомофілії, зазначивши, що людство не є рівномірно розподіленим по планеті: наприклад, на території України проживатиме більше громадян України і мережі, які будуть тут утворюватися, будуть налічувати більше саме українців. Як наслідок, автори зазначають два підходи до розуміння гомофілії: за вибором та вимушена. Однак їх не можна вивчати повністю ізольовано один від одного, адже мікрорівень (*choice homophily*) в перспективі впливає на макрорівень (*induced homophily*) та навпаки (Kossinets, Watts, 2009).

Одними із висновків лонгітюдного дослідження із застосуванням мережевого аналізу, що стосувалось активізму та дружби серед студентів вищої школи, було, що студенти швидше заводили дружні зв'язки з тими, хто мали схожі оцінки, однакові стать, расу/етнічність, однаковий рівень залученості до активізму та середній бал за минулий рік навчання (Wegemer, 2022). Окрім того, дівчат рідше вказували як друзів, ніж хлопців, а також студенти з вищим показником середнього балу мали більшу кількість друзів, ніж студенти, чий середній бал був нижчий. Вищезгадане дослідження проводилось в південній Каліфорнії в травні 2019 та 2020, що дозволило порівняти динаміку в групах. Загалом вибірка налічувала 354 студенти, опитування проводилось онлайн через пандемію коронавірусу, усі перелічені результати є статистично значущими.

Анкета, яка використовувалась в дослідженні Wegemer, складалася з трьох блоків: соціально спрямована поведінка, сприйняття нерівності та дружні мережі:

- В першому блоці студентство повинно було відповісти на питання, які стосувались участі в студентському парламенті, певних релігійних групах, волонтерських організаціях, підпису петицій, участі в маршах протесту чи адвокації за права людей. Віяло відповідей у цьому блоці складалось з 5 варіантів: «Ніколи цього не робив/ла», «Раз чи два за останній рік», «Раз кожні декілька місяців», «Як мінімум раз протягом останнього місяця», «Як мінімум раз протягом останнього тижня».
- В другому блоці анкети студентство відповідало на питання щодо їх сприйняття нерівностей, віяло відповідей відповідало шестизначній шкалі Лікерта. Ствердження для погодження/непогодження були наступними:
 - Певні расові чи етнічні групи мають менше шансів для успіху.
 - Бідні люди мають менше шансів для успіху
 - Жінки мають менше шансів для успіху
 - Геї чи лезбійки мають менше шансів для успіху

- У третьому блоці анкети студентство повинне було записати імена 5 своїх найближчих друзів в порядку спадання сили зв'язків.

В інструментарії дослідження УАЛ буде використано елементи першого та другого розділу дослідження Wegemer, які стосуються просоціальної поведінки індивідів та їх сприйняття/несприйняття нерівності як можливих факторів, що призводять до гомофільії в дружніх спільнотах.

Окремою особливістю УАЛ є те, що студентство проживає разом усі 10 місяців навчання. Ідея частково перегукується з звичайними гуртожитками, в яких проживає студентство закладів вищої освіти, проте в УАЛ більшість навчальних активностей відбуваються саме на території кампусу – студентство не просто живе в одній будівлі, а проводить майже весь час там. Важливість аналізу співжиття студентства в гуртожитках зокрема полягає в тому, що зазвичай для випускників шкіл це є перший досвід співжиття з людьми, які не є родичами, протягом тривалого часу. Саме гуртожитки часто є першою спробою студентства в адаптації до колективного життя, вирішування побутових проблем, побудови нових соціальних зв'язків, самостійного життя загалом (Kangli, L. 2021).

Дослідження «An Empirical Study on the Influence of Dormitory on College Students' Social Network: Based on Social Network Analysis» вивчало вплив співжиття в гуртожитках на формування кластерів серед студентів двох груп (*a1418 та a1332 в Accounting School в університеті Jiujiang University*) (Ling, Kangli, 2021). Збір даних відбувався двічі з різницею в півроку. Спершу дослідники опитали студентство півроку після формування груп та заселення до гуртожитків, а другий збір даних відбувався 6 місяців після першого. Дослідники використовували метод мережевого аналізу для аналізу отриманих даних. На рисунку 1.1 зображено мережу студентства класу a1418 після півроку навчання та проживання в гуртожитку. Круглими вершинами графу є, власне, саме студентство, а квадратними – гуртожитки, в якому вони проживають. На рисунку видно 7 чітких кластерів, члени яких живуть в окремих гуртожитках. Автори дослідження пояснюють це тим, що

студентство не просто проживає в гуртожитках, а і, наприклад, виконує домашні завдання, обмінюється приватною інформацією, проводить більшу частину вільного часу разом, вирішує певного роду побутові проблеми тощо – як і студентство УАЛ, які проживають і навчаються на території кампусу. Окрім того, автори зазначають, що вищий рівень довіри один до одного мали саме ті студенти, які проживали в одній кімнаті в гуртожитку. В цій роботі також було перевірено гіпотезу про те, що співжиття у одній кімнаті впливає на дружні зв'язки між студентством та їх довіру один до одного. В УАЛ студенти не мають права вибору своїх сусідів по кімнаті, тому саме зв'язок «співжиття => дружба» буде основою гіпотези, а не навпаки.

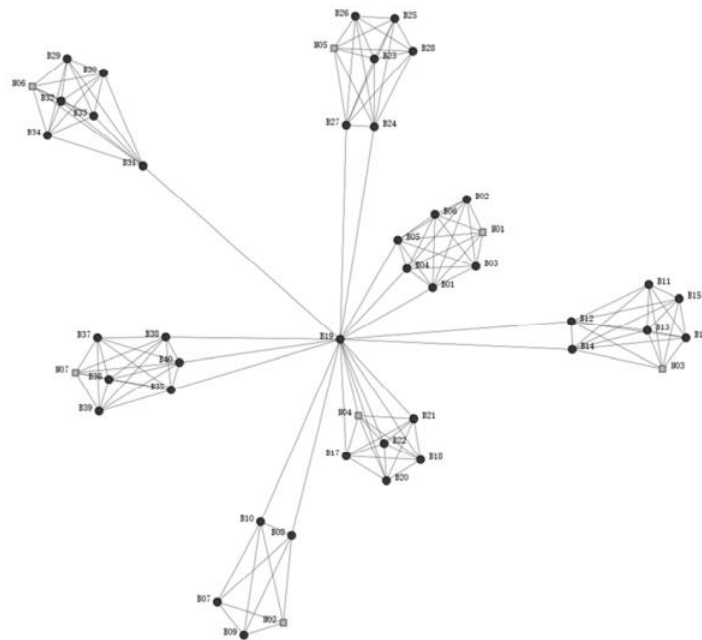

Рис. 1.1. Мережа студентства класу a1418 після півроку навчання та проживання в гуртожитку

Джерело: (Ling, Kangli, 2021)

В роботі «Факторы формирования дружеских связей студентов» автори також досліджували вплив таких факторів як стать, навчання в одній групі, рівень середнього балу за семестр та однакові умови проживання (*обоє проживають в гуртожитку, чи обоє – будь-де інше: з родичами, чи на орендованій квартирі*) на формування дружніх зв'язків (Креховец, Польдин, 2015). Респондентами в дослідженні були студенти першого курсу чотирьох

факультетів: бізнес-інформатики, менеджменту, економіки та права. Важливо, опитування було побудовано таким чином, що студентство не мало обмежень в кількості друзів, яких вони зазначали, а також на момент заповнення анкети, респондентам ще не були відомі їх середні бали за семестр. Результатом дослідження є ідея про те, що усі чотири фактори – навчання в одній групі, співпадіння умов проживання, стать, середній бал за семестр впливають на ймовірність утворення дружніх зв'язків між студентством. Важливо, що при збільшенні співпадин факторів, наприклад, це двоє дівчат, які навчаються в одній групі, збільшувалась і ймовірність виникнення дружби між ними. При співпадині усіх чотирьох досліджуваних факторів, ймовірність дружніх зв'язків становила 43% (значення для 95% довірчого інтервалу – 39-45%), а при неспівпадині жодного фактору – 0,4% (значення для 95% довірчого інтервалу – 0,1-0,8%). Усі результати дослідження є статистично значущими. Як зазначають автори у висновках дослідження – дружба насправді є добровільним процесом, проте на утворення зв'язків впливають вищезгадані фактори, деякі з яких можна контролювати. Адміністрація ЗВО може враховувати такі результати при поселенні студентства до гуртожитків чи розподілу на групи.

1.3 Аутлаєри в студентських мережах

Окремим фокусом дослідження буде аналіз аутлаєрів, тобто людей, які суттєво відрізнятимуться за кількістю зв'язків з іншими, є відокремлені від більшості студентства у мережі дружби. Chang Chen та Min Chen з Wuhan University у Китаї досліджували таких аутлаєрів («disliked cohort») у роботі «The Research of Social Network Analysis on College Students' Interactive Relations». Зокрема, вони зазначали, що менторам слід приділяти таким студентам та студенткам більше уваги, адже вони отримують менше соціальної підтримки від однолітків, що може призводити до розвитку депресивних розладів, а це в свою чергу, провокувати ще більшу «відірваність» від однолітків, заганяючи аутлаєрів в таке замкнене коло

(«vicious cycle») (Chen, Chen, 2021). В опитнику, який використовувався під час збору даних, було декілька запитань, матриці за якими і дали дослідникам змогу визначити таких аутлаєрів. Зокрема питання про частоту спілкування та спільні прийоми їжі. Віяло відповідей складалось з трьох варіантів – «завжди», «час від часу» та «ніколи», студентство повинно було обрати один з них щодо усіх інших колег. Якщо дві людини обирали варіант «завжди» чи «час від часу» один для одного, то у відповідній матриці їм присвоювалося значення «1», в іншому випадку – значення «0». Окреме питання стосувалось близькості дружніх зв'язків студентства, де кожному респонденту потрібно було присвоїти колегам значення від 1 до 29, де значення «1» відповідало найближчим стосункам, а значення «29» символізувало найвіддаленіший зв'язок.

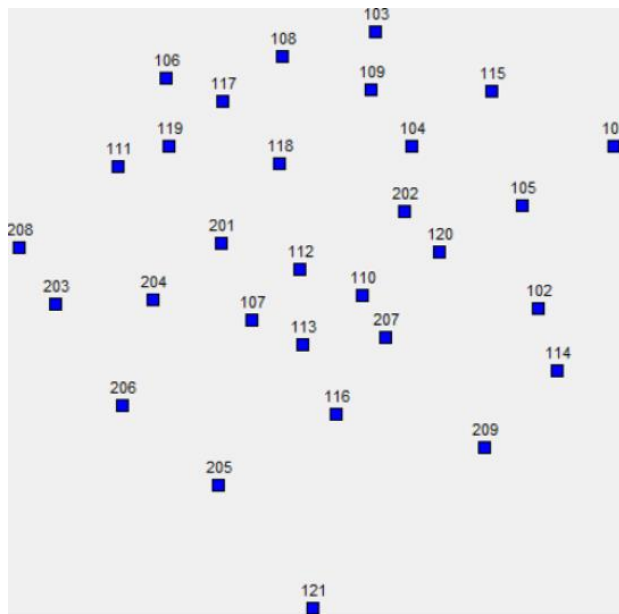

Рис. 1.2. Матриця близькості студентства дослідження The Research of Social Network Analysis on College Students' Interactive Relations

Джерело: (Chen, Chen, 2021)

Матриці цих трьох питань дали змогу дослідникам виокремити чотирьох аутлаєрів, які мали таку позицію в усіх трьох матрицях. Окрім опитника, в дослідженні також були «інформанти» – студенти, які погодились надати більше інформації про колег і проводити певні додаткові спостереження. Ці «інформанти» зазначили, що четверо дівчат-аутлаєрів (208, 209, 206, 205)

жили в іншому гуртожитку, ніж усе інше студентство, що і ймовірно було причиною такої їх позиції. А п'ятий аутлаєр (121) – хлопець, якого було недавно переведено з іншої школи і, як наслідок, його позиція в мережі відрізняється від усіх інших студентів. Візуально це показано на рисунку 1.2, Closeness Matrix – якщо два актори розташовані близько один до одного, вони товаришують краще в житті.

1.4 Мережева взаємодія викладацького колективу освітнього закладу

Проте, в цьому дослідженні розглядатиметься не тільки мережева взаємодія студентства УАЛ Київ, а і менторського колективу. В роботі «Analyzing Teachers' Interactions Through Social Network Analysis: A Multi-Case Study of Three Schools in Van, Turkey» взаємодія освітян (у даному випадку – викладацького складу трьох шкіл) порівнювалась з айсбергом: видима верхівка символізувала формальну взаємодію колег, проте невидима його частина, значно більша та важливіша, уособлювала саме неформальні стосунки між викладачами та викладачками (Hangul, Senturk, 2019, December). До вибірки дослідження увійшли працівники та працівниці трьох шкіл в Турції. Одна зі шкіл була школою технічного спрямування, інша – релігійна, третя – загальноосвітня школа. Автори стверджували, що такий вибір шкіл відбувався для того, щоб обрати якомога різноманітніші кейси для аналізу, оскільки в дослідженні використовувався метод напівструктурованих глибинних інтерв'ю, який уможливорює збір детальної інформації без генералізації, що дозволить краще зрозуміти мережеву взаємодію викладачів та викладачок без втрати цінних деталей для аналізу. Загалом, було опитано 93% усіх працівників трьох шкіл, а в процесі аналізу усі імена та особиста інформація були закодовані задля збереження конфіденційності. Одне з завдань вищезгаданого дослідження стосувалось гомофільії: автори спробували визначити ті фактори, за якими відбувається групування викладачів та викладачок у школах. Частина результатів дослідження представлена на таблиці 1.1. Серед 9 сильних кліків (strong clique) з трьох

людей є 4 групи, що складаються тільки з жінок, які ведуть нормативні предмети у школах, та 5 груп, які складаються з чоловіків, які відповідальні за дисципліни вільного вибору. Отже, присутня гомофілія зразу за двома факторами: тип дисципліни, яку викладають працівники та працівниці та стать. Автори стверджують, що тип дисципліни може впливати зокрема тому, що нормативні та дисципліни вільного вибору знаходяться на різних поверхах, що і ймовірно вплинуло на зв'язки між працівниками.

Таблиця 1.1.

Склад сильних кліків (cliques) викладацького колективу

Clique No	Clique Members	Clique Commonality
1	M06 M08 M15	Female and general knowledge teacher
2	M08 M09 M15	Female and general knowledge teacher
3	M09 M15 M17	Female and general knowledge teacher
4	M03 M09 M17	Female and general knowledge teacher
5	M01 M07 M13	Male and vocational subjects teacher
6	M01 M07 M11	Male and vocational subjects teacher
7	M11 M19 M24	Male and vocational subjects teacher
8	M13 M19 M24	Male and vocational subjects teacher
9	M19 M21 M24	Male and vocational subjects teacher

Джерело: (Hangul, Senturk, 2019)

Проте, стать справді була фактором, за яким відбувалось групування серед викладацького колективу. Оскільки дослідження включало глибинні інтерв'ю з усіма викладачами та викладачками, деякі респонденти самі зазначали, що надають перевагу спілкуванню з представниками своєї статі. Зокрема, одна працівниця зазначила, що вона часто обговорює такі теми, як їжа та діти, саме з жінками, і, відповідно, дружить з ними більше. Така гіпотеза теж буде перевірена на менторському колективі УАЛ.

За допомогою методу Quadratic Assignment Procedure (QAP) дослідники виявили, що змінні, які стосувались тривалості роботи в школі, статі, типу предмета (*нормативний/вільного вибору*), який викладали працівники та працівниці, та сімейного статусу, впливали на дружні стосунки між викладацьким колективом. Проте, змінна сімейного статусу не була значущою на рівні $p = 0,05$. Автори також зазначили, що соціальні зв'язки можуть

формуватися під впливом багатьох факторів, тому проведене дослідження не могло зазначати, що будь-яка з вищенаведених змінних є найважливішою в групуванні викладачів та викладачок, але тривалість роботи, стать та тип предмету точно є одними зі змінних, які впливають на кластеризацію колективу. Наприклад, серед менторського колективу УАЛ Київ є випускниця цієї програми з 2018 року, для якої посада менторки є новою. Але також є ті, хто працює в цій посаді вже декілька років. Вплив змінної тривалості роботи на формування дружніх зв'язків також було досліджено в цій роботі.

У роботі «The Networked Teacher: How New Teachers Build Social Networks for Professional Support» авторка досліджувала як вчителі формують соціальні мережі та як в подальшому їх використовують задля швидшої адаптації до нового робочого місця, обміну інформацією та підтримки один одного. Авторка провела 4 інтерв'ю з вчителями шкіл, а пізніше аналізувала їх соціальні мережі та досвід взаємодії з колегами, паралельно описуючи теоретичне підґрунтя для опису мережевих взаємодій окремих людей. Одним із висновків роботи є теза про те, що ті викладачі, які мають приблизно однаковий досвід роботи, мають більше шансів стати друзями (Baker-Doyle, 2012). Одне з пояснень цього є твердження про те, що ті люди, які проживають схожі періоди в житті, будуть краще розуміти один одного, ніж, наприклад, вчителька з 20-річним досвідом та вчитель, який тільки розпочав кар'єру навчання людей. Авторка зазначає, що хоч і досвідчені люди колись все одно були тими, хто тільки розпочинали викладацьку діяльність, кількість їх досвіду безперечно впливає на ставлення до багатьох речей і може заважати при спробі розуміння проблем тих, хто знаходиться на початку кар'єри викладача.

1.5. Збалансовані та незбалансовані тріади дружби в малих групах

В цьому дослідженні також буде частково перевірено теорію балансу Фріца Хайдера на прикладі мереж дружби студентства та менторського колективу УАЛ.. Згідно з цією теорією, тріада, утворена трьома акторами

може бути збалансованою та незбалансованою, в залежності від зв'язків між акторами. Загалом, ця теорія розповсюджується як на зв'язки між людьми, так і на зв'язки між людьми та предметами, проте в цій роботі береться до уваги саме перший варіант. За Хайдером і його теорією балансу, якщо одній людині Х подобається інша людина Y, а людині Y подобається людина Q, то для того, щоб тріада зв'язків була збалансованою, людині Х повинна подобатись людина Q. В іншому ж випадку, тріада буде незбалансованою, що викликати певні негативні відчуття в людини Х і як наслідок, вона може докласти зусиль для покращення стосунків з людиною Q або ж припинити контакт з людиною Y. Так само можуть працювати і мережі дружби – наприклад, якщо умовна Олена дружить з Вікторією, а Вікторія – з Олегом, то для збалансованості тріади Олені потрібно дружити з Олегом. Якщо ж їх стосунки будуть проблемними, конфліктними чи напруженими, ця напруга може перейти і на стосунки Олени та Вікторії. Така сама схема працює і у випадку, якщо Олена ворогуватиме з Олегом, тоді для збалансованості стосунків Олени та Вікторії, остання теж не може мати дружніх стосунків з Олегом. «Друг мого друга – мій друг; ворог мого друга – мій ворог» – це певна побутова ілюстрація теорії соціального балансу Хайдера.

Хайдер зазначав, що люди намагаються уникати соціальний стрес і саме тому збалансовані тріади зустрічаються частіше в суспільствах, адже вони допомагають зменшити кількість конфліктних ситуацій чи проблем між людьми. Цю теорію соціального балансу вже було підтверджено як на прикладі шкіл, так і монастирів та навіть комп'ютерних ігор (Pham, Korbel, Hanel, Thurner, 2022). На рисунку 1.3 зображено різні варіації збалансованих та незбалансованих тріад.

Вищезгадані дослідники з Віденського університету у роботі «Empirical social triad statistics can be explained with dyadic homophylic interactions» висувають гіпотезу про те, що людям вкрай складно тримати в голові інформацію про зв'язки їх знайомих між собою, тому вони скоріше користуватимуться саме принципом гомофільії при побудові дружніх стосунків

з людьми. Мається на увазі, що збалансовані тріади все ще виникають, проте вони є наслідком іншого, а не першопричиною утворення таких зв'язків. Дослідники зазначають, що люди об'єднуються за певною спільною характеристикою (чи декількома такими характеристиками) і цей процес відбувається на діадичному рівні, в той час як закриті збалансовані тріади – наслідок декількох таких діадичних інтеракцій. В цьому дослідженні буде розглянуто динаміку дружніх зв'язків студентства та менторського колективу зокрема в розгляді таких збалансованих чи незбалансованих тріад дружби, а також змін у них.

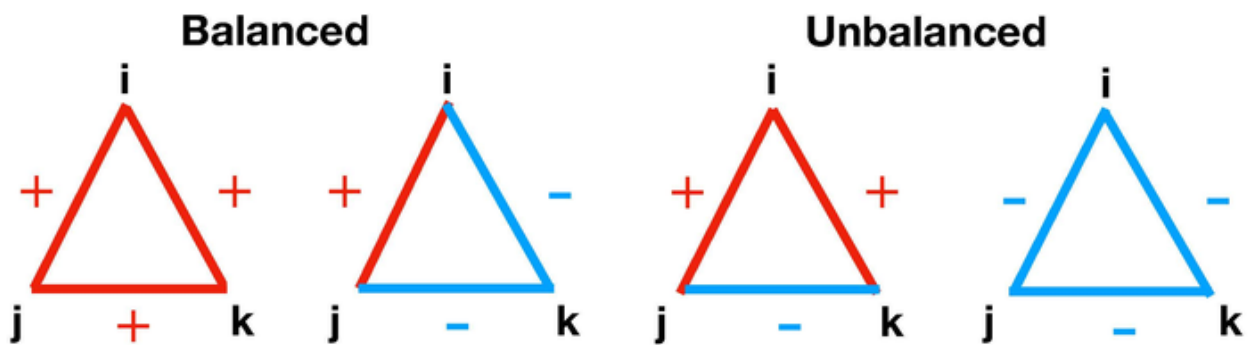

Рис. 1.3. Варіації збалансованих та незбалансованих тріад

Джерело: (Pham, Korbelt, Hanel, Thurner, 2022)

На основі узагальнення досліджень, зазначених у теоретико-методологічному розділі роботи, сформовано чотири гіпотези, які мають бути перевірені емпірично, і для перевірки яких потрібен відповідний інструментарій для збору даних:

- I. Люди, які є близькими друзями, мають схоже сприйняття нерівності.
- II. Дружні зв'язки студентства є гомогенними за характеристикою співжиття в одній кімнаті, статтю, рівнем соціально спрямованої поведінки, членством в однакових департаментах та/або значенням середнього балу атестату після закінчення школи.

- III. Аутлаєрами в мережах дружніх зв'язків студентства стають ті, які мають відмінні цінності від інших студентів та студенток.
- IV. Ментори та менторки мають найсильніші дружні зв'язки з тими колегами, які мають схожий тривалість роботи на менторській посаді, мають спільні теми для обговорення чи є представниками одної статі.

У Розділі 2 викладено результати розробки інструментарію для збору емпіричних даних, які уможливорюють перевірку цих гіпотез.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ СКЛАДОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ГОМОФІЛІЇ У МЕРЕЖАХ ВЗАЄМОДІЇ СТУДЕНТСТВА ТА МЕНТОРСЬКОГО КОЛЕКТИВУ УАЛ

2.1. Збір даних від студентства осередку УАЛ

Анкета для опитування студентства складається з 4 розділів та інструкції. Перший – соціально-демографічний, у якому питання стосуються статі, віку, області проживання до вступу в УАЛ, основної мови спілкування та середнього рівня атестату про здобуття середньої освіти. Останнє питання було включено до інструментарію, оскільки в результаті дослідження Wegemer схожі оцінки були одним із критеріїв, за яким формувались дружні зв'язки в студентства (Wegemer, 2022). Регіон походження та основна мова спілкування до вступу в Академію було додано до опитника, бо в дослідженні Стефанків, ці дві характеристики також були спільними для колективів (Стефанків, 2021).

Другий блок опитника теж базується на дослідженні Wegemer, зокрема частині, що стосується соціально спрямованої поведінки індивідів. До неї включено питання про участь в студентському парламенті, релігійних групах, про волонтерську діяльність, підписи петицій, адвокації за права людей та участь в протестних маршах. Важливо зауважити, що волонтерство є частиною програми УАЛ, тому до інструментарію було додано примітку про те, що це волонтерство повинне було відбуватись за межами основної програми Академії. Віяло відповідей в цьому блоці описує частоту виконання цих дій і складається з 5 пунктів: починається з варіанту «Ніколи цього не робив/ла», а закінчується «Як мінімум раз протягом останнього тижня».

Таблиця 2.1.

Блок опитника про соціально спрямовану поведінку студентства

	Ніколи цього не робив/ла	Раз чи два за останній рік	Раз кожні декілька місяців	Як мінімум раз протягом останнього місяця	Як мінімум раз протягом останнього тижня
Брав/ла участь у студентському парламенті					
Брав/ла участь у діяльності релігійних груп (окрім відвідування церкви)					
Волонтерив/ла, окрім волонтерської діяльності в рамках програми УАЛ					
Підписував/ла петицію щодо певного політичного чи соціального явища					
Брав/ла участь в адвокації за права людини, права ЛГБТ+, права жінок, мігрантів чи меншин					
Брав/ла участь у протестному марші чи політичній демонстрації чи іншій політичній активності					

Ще одним з результатів дослідження Wegemer була ідея про те, що студентство швидше заводять дружні зв'язки з тими, з ким їхнє сприйняття нерівності є схожим: ті, хто є абсолютно нетерпимими в питанні нерівності менше дружитимуть з тими, хто вважає її нормальною чи прийнятною. Wegemer запропонував чотири твердження, кожне з яких стосувалось окремої вразливої групи та їх можливостей для успіху. Цими групами були представники певних рас (варто зауважити, що Wegemer не перелічував які саме раси, оскільки для цього питання це було неважливим: дослідника цікавила толерантність расової нерівності в цілому), бідні люди, жінки та геї чи лезбійки. Віяло відповідей в цій частині опитника – п'ятизначна шкала Лікерта з варіантом «Ні погоджуюсь, ні не погоджуюсь» по середині.

Таблиця 2.2.

Блок опитника про сприйняття нерівності студентством

	Повністю не погоджуюсь	Скоріше не погоджуюсь	Ні погоджуюсь, ні не погоджуюсь	Скоріше погоджуюсь	Повністю погоджуюсь
Певні расові чи етнічні групи мають менше шансів для успіху.					
Бідні люди мають менше шансів для успіху					
Жінки мають менше шансів для успіху					
Геї чи лезбійки мають менше шансів для успіху					

Три перші блоки опитника націлені на збір даних про студентство, в той час як останній блок анкети вже безпосередньо стосується мережевої взаємодії та дружніх зв'язків, при чому він є найбільшим за обсягом. Кожному студенту та студентці буде запропоновано 13 питань, щодо яких потрібно буде позначити людей в таблиці, яка і буде бланком відповідей на цей блок. Загальна мережа дружніх зв'язків буде побудована на базі питання E1, в якому студентство повинно буде призначити усім колегам значення від «1» до «4» у таблиці, де варіант «1» відповідатиме значенню *«я знаю тільки ім'я людини, але ми не спілкуємось»*, «2» – *«ми спілкуємось дуже рідко»*, «3» – *«ми приятелюємо»*, а варіант «4» – *«ми близькі друзі»*.

Питання стосуються як побуту студентства – наприклад, співжиття в одній кімнаті чи спільних прийомів їжі. Питання E2 про співжиття базується на дослідженні Kangli, L. 2021, одним з результатів якого була ідея про те, що ті люди, що проживають на одній території, матимуть сильніші дружні зв'язки, а базою для питання E5 про прийоми їжі за одним столом є робота Chen, C., & Chen, M. (2021), у якій зазначалось, що така спільна активність теж може бути одним із факторів гомофілії в мережах дружби. Питання E6

стосується довіри (у випадку цього опитника – довіри секретів) та було додано до опитника через дослідження Kossinets та Watts, у якому зазначалось, що наслідком побудови дружніх зв'язків між двома індивідами є збільшення рівня довіри між ними.

Питання E10 про позичання коштів було додано до опитника, оскільки в двох роботах було зазначено, що обмін матеріальними ресурсами може бути одним із факторів до гомофільії (McPherson, Smith-Lovin, Cook, 2001 Wasserman & Faust, 1994). Зокрема в першій згаданій роботі зазначалось, що обмін матеріальними ресурсами зазвичай локалізується саме в

Окремо також варто зауважити, що структура самого осередку УАЛ не є гомогенною, оскільки усе студентство поділено на окремі департаменти, які відповідають за окремі напрямки програми: департамент волонтерства, департамент освіти, комунікацій, проєктів та спорту. В цьому дослідженні згадані департаменти розглядатимуться як окремі афіліації в межах цілого осередку, тому питання E11, що базується на дослідженні Wasserman & Faust, 1994 дасть змогу підтвердити чи спростувати гіпотезу про те, що дружні зв'язки можуть бути гомогенними за характеристикою членства в однакових афіліаціях.

Для перевірки першої гіпотези (Сприйняття нерівності людей, які є близькими друзями, є схожими.) буде використано блок D та питання E1, зокрема матриця близьких друзів. Матрицю близьких друзів буде отримано за допомогою дихотомізації початкової матриці, при чому варіантам 1-3 буде присвоєно значення «0», а варіанту 4 – значення «1». Потім цю матрицю буде симетризовано за допомогою методу мінімальної симетризації, щою залишити тільки взаємні зв'язки. Відповіді на питання блоку D будуть перекодовані таким чином, що варіанту «повністю не погоджуюсь» відповідатиме значення «1», а варіанту «повністю погоджуюсь» – «5». Таким чином кожен респондент отримає своє значення на шкалі сприйняття нерівності, де меншому значенню відповідати і менше сприйняття нерівності. Після цього буде перевірено кореляцію між 4 питаннями блоку D та матрицею близьких зв'язків (питання

E1). Окрім того, додаванням чотирьох показників буде вираховано загальний показник сприйняття нерівності кожним респондентом та перевірено гіпотезу ще раз, беручи до уваги сприйняття нерівності в цілому, а не за окремими її проявами.

Для того, щоб перевірити гіпотезу, яка стосується того, що дружні зв'язки є гомогенними за різними характеристиками потрібно у матриці дружніх зв'язків (питання E1) залишити тільки ті зв'язки, які відповідають варіанту відповіді «4» – «близькі друзі». Попередньо будуть залишені тільки взаємні зв'язки, оскільки тільки в цьому випадку залишаться ті пари, в яких обоє студентів чи студенток вважають один одного близькими друзями. Після цього буде розраховано показник кореляції між матрицею близьких друзів та матрицею співжиття (питання E2). Для перевірки гомогенності за статтю потрібно використати питання B3, за членством в одних департаментах – питання E11, за значенням середнього балу атестату про закінчення школи – питання B6. В перевірці останньої частини гіпотези буде попередньо категоризовано значення за рівнями: оцінкам від 1 до 3 присвоїти значення D «початковий рівень», оцінкам від 4 до 6 – C «середній рівень», оцінкам від 7 до 9 – B «достатній рівень», і оцінкам від 10 і вище – «високий рівень». Після таких перетворень можна перевіряти гіпотезу про гомогенність близьких дружніх зв'язків за значенням середнього балу атестату.

Для того, щоб перевірити частину гіпотези, що стосується рівня соціально спрямованої поведінки, буде виконано перетворення даних блоку C, аналогічне до перетворення даних у блоці D. Варіанту відповіді «Ніколи цього не робив/ла» буде присвоєно значення «1», а варіанту «Як мінімум раз протягом останнього тижня» – значення «5». Таким чином кожен зі студентів та студенток займатиме певне місце на шкалі соціально спрямованої поведінки у 6 різних категоріях: участь у студентському парламенті, у діяльності релігійних груп, волонтерстві, підписанні петицій, участь у адвокації за права меншин та протестних маршах. За допомогою візуалізації мережі близьких друзів та атрибутів можна перевірити чи є групи друзів гомогенними за будь-

якою з цих характеристик. Згодом, ці показники буде додано та утворено загальну шкалу соціально спрямованої поведінки та перевірити наявність гомофільії за утвореною загальною шкалою. Це буде зроблено за допомогою коефіцієнта гомофільності.

Інформацію про аутлаєрів буде відображено на матриці запиту E7 («З ким Ви спілкуєтесь найменше?»). Для перевірки третьої гіпотези буде проведено кореляційний аналіз між матрицею питання E7 та питання E14 («Цінності яких людей, на вашу думку, є найменш схожими до Ваших?»).

2.2. Збір даних від представників та представниць менторського колективу УАЛ

Для опитування менторського колективу було обрано метод глибинних інтерв'ю, оскільки їх чисельність є значно меншою, ніж студентства, а за допомогою інтерв'ю можна отримати більше унікальної інформації про досвід менторів та менторок. Проте, цей метод також дає можливість утворити мережі спілкування та дружби для подальшого аналізу за допомогою програмного забезпечення Ucinet, але і дасть більше розуміння загальної картини через природу зібраних даних за допомогою напівструктурованих глибинних інтерв'ю.

Гайд для таких інтерв'ю складається з трьох блоків, а орієнтовна тривалість одного інтерв'ю складає 40-60 хвилин. Блок А націлений на збір загальної інформації про респондентів та респонденток, їхню діяльність до початку роботи в Академії, їхню мотивацію, тривалість роботи в УАЛ та плани на майбутнє. Відповіді на запитання з цього блоку дадуть загальне розуміння про досвід менторів та менторок, а також уможливить категоризацію минулого досвіду, який може бути один із причин гомофії в дружніх мережах, про які інформацію буде отримано з наступного блоку.

Незважаючи на те, що питання блоку А є загальними, запитання номер 2 *«Розкажіть, будь ласка, про свою діяльність до роботи в УАЛ: чим ви займались, у яких сферах працювали до роботи в Академії?»* та номер 4 *«Як*

довго ви тут вже працюєте?» дасть можливість перевірити гіпотезу дослідження про те, що ментори та менторки мають найсильніші дружні зв'язки з тими колегами, які мають схожий досвід роботи на менторській посаді. Для цього достатньо буде побудувати мережі дружби менторів та менторок за допомогою Ucinet та показати схожий досвід роботи за допомогою атрибуту, дані для якого і будуть отримані з питань номер 2 та 4.

Відповіді на запитання з блоку Б вже уможливають складання мереж дружби менторів та менторок, оскільки цей блок стосується безпосередньої взаємодії між колегами. Наприклад, питання 5 *«Чи знали ви когось зі своїх теперішніх колег до початку роботи в Академії? Якщо так, то як змінились ваші стосунки за час роботи разом?»* дозволить зрозуміти чи дружні зв'язки, які наявні в мережі менторів та менторок сформувались ще до початку роботи в Академії, чи вже після нього. Навколо УАЛ існує певна «будьбашка», яка складається з проактивних людей, тому не можна виключати можливість дружби між менторами чи менторками ще до початку роботи, що безпосередньо впливатиме на результати цього дослідження.

Запитання 6, 7 та 8 мають у фокусі початок роботи на посаді ментора чи менторки та адаптаційний період до такої посади. Питання номер 6 *«Як пройшов у вас адаптаційний період на посаді ментора/менторки? Чи виникали проблеми у взаємодії з колегами на початку роботи? Якщо так, то які і як ви з ними справлялись?»* більше зосереджується на можливих проблемах у взаємодії з колегами, проте не обмежує респондентів та респонденток тільки до розмови про проблеми, а дає можливість поділитись загальним досвідом проживання адаптаційного періоду. Питання 7 та 8 є частково дзеркальними, адже перше з них стосується отримання підтримки зі сторони колег на початку роботи в Академії (*«Чи відчували ви підтримку колег на початку навчального року в Академії? Хто вас підтримував найбільше?»*), а друге – навпаки, того, чи підтримував/ла респондент чи респондентка своїх колег (*«Чи підтримували ви інших колег на початку роботи? Як саме це відбувалось і кого?»*).

Наступні питання блоку Б дадуть можливість отримати більше інформації про те, з ким респонденти та респондентки спілкуються найбільше, які теми вони обговорюють, а також про те, з ким та як саме колеги проводять найбільше часу. За допомогою відповідей на ці питання буде перевірено гіпотезу про те, що ментори та менторки мають найсильніші дружні зв'язки з тими колегами, з якими вони мають спільні теми для обговорення.

Блок С стосується взаємодії менторського колективу та студентства, а відповіді на питання з цього блоку дадуть більше контексту для розуміння загальної картини мережевої взаємодії. Наприклад, в 16 питанні очується почути думку менторів та менторок стосовно гомофілії у дружніх мережах студентів (*«Чи є в осередку видимий поділ студентів/студенток на групи? Якщо так, то як ви вважаєте, які позитивні та негативні наслідки такої кластеризації? Чи варто «перемішувати» студентство, чи дозволити проводити більше часу в таких групах?»*), що є безпосередньо темою цього дослідження. Оскільки ментори та менторки представляють адміністрацію Академії, для кращого розуміння явища гомофілії є дуже корисною їх думка. Саме з відповідей на це питання буде отримано інформацію про те, чи докладає адміністрація Академії зусилля для того, щоб мінімізувати гомофілію в студентських мережах чи навпаки.

Останнє питання блоку С стосується аутлаєрів серед студентства. Оскільки ментори та менторки проводять майже увесь свій час зі студентством, важливо отримати інформацію про можливих аутлаєрів від них, а також порівняти цю інформацію з тією, яку отримано від студентства, оскільки це питання також включено до анкети (*«Чи є в осередку студенти чи студентки, які беруть помітно меншу участь у взаємодії з іншими студентами, а також менторами та менторками? Чому, на вашу думку, так відбувається? Чи потрібно намагатись вплинути на це? Як саме?»*). Відповіді на це питання дадуть змогу зрозуміти ставлення менторського колективу до аутлаєрів та те, чи проводяться додаткові дії для того, щоб включити цих аутлаєрів до загальної мережі дружніх стосунків студентства. Окрім того,

можливий варіант, що аутлаєри серед студентських дружніх зв'язків, будуть мати тісніші стосунки саме з менторами та менторками, що буде перевірено за допомогою питання номер 18 (*«З якими студентами та студентками ви проводите більше за інших часу? Якою діяльністю ви займаєтесь?»*)

Отже, розроблений на основі теоретичних та емпіричних робіт дослідників та дослідниць, згаданих у першому розділі, інструментарій дасть змогу дослідити явище гомофілії в студентських та менторських колективах. Проте не виключено можливість того, що в ході проведення емпіричної частини дослідження, виникне потреба в проведенні додаткових інтерв'ю з представниками менторського чи студентського колективів.

ВИСНОВКИ

У цій роботі було опрацьовано роботи дослідників та дослідниць, які вивчали явище гомофільії у студентських групах та менторському/викладацькому колективі, а на основі опрацьованого матеріалу розроблено інструментарій для збору кількісних та якісних даних в студентських та менторських групах Української Академії Лідерства. Зокрема, частина з робіт фокусувалась на тому, які саме актори повинні входити до досліджень мережевої взаємодії. Ця робота виконана з урахуванням дизайну дослідження, що передбачає вивчення зв'язків між усіма членами мереж (*whole network research design*), адже саме він дає можливість отримати повну інформацію про мережеві взаємодії акторів у вибраних мережах. Інша частина опрацьованих праць фокусувалась на різних типах зв'язків, які можуть бути наявні в мережах взаємодій. Ця робота має у своєму фокусі дружні мережі, які можуть включати такі типи зв'язку, як передача матеріальних ресурсів, членство в одних і тих самих угрупованнях чи клубах, спільну мобільність, формальні зв'язки тощо.

В роботі визначено важливі для дослідження гомофільії в дружніх мережах характеристики. Такими атрибутами є середній рівень атестату про здобуття середньої освіти, співжиття в одній кімнаті, членством в однакових департаментах, схожим сприйняттям нерівності та рівнем соціально спрямованої поведінки, яка, в свою чергу, складається з шести компонентів. Зокрема, участі в студентському парламенті, в діяльності релігійних груп, волонтерстві, підписанні петицій, адвокації за права людини, права ЛГБТ+, права жінок, мігрантів чи меншин, а також участі в протестних маршах. Схоже сприйняття нерівності також неможливо виміряти за допомогою єдиної шкали, тому в цій роботі воно складається з 4 частин, ними є сприйняття студентством расової, економічної, гендерної нерівностей, а також нерівності стосовно представників ЛГБТ+ спільноти.

Також розроблено інструментарій для збору даних від студентства та менторського колективу УАЛ: опитник для анкетування студентства та гайд

для проведення глибинних інтерв'ю з менторами і менторками. Загалом, опитник складається з 4 блоків, перший з яких націлений на збір соціально-демографічних даних про студентство, другий – на отримання інформації про їх соціально спрямовану поведінку, третій – про їх сприйняття нерівності, а останній – власне про мережеву взаємодію, дружні мережі, членство в одних і тих самих афіліаціях (департаментах), проєктні команди, уявлення про схожі цінності з колегами тощо.

Гайд для проведення глибинних інтерв'ю складається з 18 питань, що поділені на 3 блоки. Перший з них спрямований на отримання загальної інформації про менторів та менторок УАЛ, другий – на інформацію про взаємодію з колегами та колежанками з менторського колективу, а третій – про взаємодію з студентством. Для дослідження менторського колективу було обрано саме глибинні інтерв'ю, адже зазвичай в одному осередку УАЛ працює 5 менторів та менторок, що дозволяє провести особисті розмови з кожним та кожною з них задля отримання якнайповнішої інформації про мережеві взаємодії та гомофілію в дружніх мережах.

Отримані дані дадуть змогу підтвердити чи спростувати гіпотези дослідження, що були висунуті на основі опрацьованих теоретичних та емпіричних матеріалів в першому розділі.

ДОДАТОК А

Гайд для глибинних інтерв'ю з менторським колективом

Блок А. Загальна інформація про менторів/менторок.

1. Розкажіть, будь ласка, про себе: хто ви, звідки, чим зараз займаєтесь в Академії, за який напрямок розвитку студентства відповідаєте?
2. Розкажіть, будь ласка, про свою діяльність до роботи в УАЛ: чим ви займались, у яких сферах працювали до роботи в Академії?
3. Чому ви вирішили стати ментором/менторкою в УАЛ?
4. Як довго ви тут вже працюєте? Чи плануєте продовжувати працювати в Академії наступного року? Якщо так, яка позиція є ідеальною для вас?

Блок Б. Взаємодія з колегами

5. Чи знали ви когось зі своїх теперішніх колег до початку роботи в Академії? Якщо так, то як змінились ваші стосунки за час роботи разом?
6. Як пройшов у вас адаптаційний період на посаді ментора/менторки? Чи виникали проблеми у взаємодії з колегами на початку роботи? Якщо так, то які і як ви з ними справлялись?
7. Чи відчували ви підтримку колег на початку навчального року в Академії? Хто вас підтримував найбільше?
8. Чи підтримували ви інших колег на початку роботи? Як саме це відбувалось і кого?
9. З ким з колег з осередку у вас є найбільше спільних тем для обговорення? Які ці теми?
10. З ким з колег з осередку ви проводите найбільше часу? Як саме ви його проводите?
11. З ким з колег ви б хотіли більше спілкуватись чи проводити часу? Чому? Які перепони заважають це робити зараз?
12. Чи є серед ваших колег ті, кого ви можете назвати своїми друзями? Як і коли ви це зрозуміли?

Блок С. Взаємодія зі студентством

13. Чи виникали у вас труднощі на початку роботи у взаємодії зі студентами/студентками? Якщо так, то які і як ви їх вирішували?
14. Як би ви оцінили свою взаємодію зі студентством осередку? На вашу думку, чи можна щось робити ефективніше, щоб її покращити?
15. Які у вас стосунки з членами вашого департаменту?
16. Чи є в осередку видимий поділ студентів/студенток на групи? Якщо так, то як ви вважаєте, які позитивні та негативні наслідки такої кластеризації? Чи варто «перемішувати» студентство, чи дозволити проводити більше часу в таких групах?
17. Чи є в осередку студенти чи студентки, які беруть помітно меншу участь у взаємодії з іншими студентами, а також меторами та менторками? Чому, на вашу думку, так відбувається? Чи потрібно намагатись вплинути на це? Як саме?
18. З якими студентами та студентками ви проводите більше за інших часу? Якою діяльністю ви займаєтесь?

ДОДАТОК Б

Опитник для студентства

Блок А

Привіт! Це опитування проводить студентка 4 року навчання НаУКМА спеціальності «Соціологія» Стефанків Юлія. Воно стосується явища гомофільії у мережевій взаємодії студентства та менторського колективу вашого осередку. Для цього дослідження я використовую метод мережевого аналізу і прошу Вас зазначити своє ім'я та прізвище, оскільки цей метод дослідження передбачає створення файлу даних, де відображатимуться наявні зв'язки між особами, що неможливо зробити, якщо ваші відповіді будуть анонімними. Проте, я гарантую Вам абсолютно конфіденційність і те, що результати дослідження будуть подані тільки в узагальненому та зашифрованому виді. Надсилаючи анкету, Ви надаєте згоду на обробку та зберігання інформації, зазначеної в анкеті.

Ваші відповіді також не будуть передані адміністрації УАЛ, вони отримають тільки загальні висновки та рекомендації.

Якщо Ви бажаєте отримати свою еґо-мережу та її еґо-мережеві показники, будь ласка, зазначте свій емейл у відповідному питанні, а після аналізу, я надішлю їх Вам.

Заповнення анкети займе у Вас 10-15 хвилин і я дуже вдячна за виділений Вами час! Будь ласка, після прочитання цієї інформації, перейдіть на 2 аркуш цього документу – Блок В.

Блок В.

Прізвище та ім'я:			
Електронна адреса (за бажанням)			
Стать:	чоловіча	жіноча	
Вік: (вказіть кількість повних років на момент заповнення анкети)			
Населений пункт, в якому проживали до вступу в УАЛ: (вказіть пункт та область)			
Середній рівень атестату про здобуття середньої освіти (можна зазначити орієнтовне значення, якщо не пам'ятаєте точне)			
Основна мова спілкування до вступу в УАЛ:	українська	російська	інше (вказіть)

Блок С

У відповіді на питання блоку С позначте символом "+" чи "1" ту клітинку, яка відповідає тому, наскільки часто Ви приймали участь в кожній з активностей, наведених нижче					
	Ніколи цього не робив/ла	Раз чи два за останній рік	Раз кожні декілька місяців	Як мінімум раз протягом останнього місяця	Як мінімум раз протягом останнього тижня
Брав/ла участь у студентському парламенті					
Брав/ла участь у діяльності релігійних груп (окрім відвідування церкви)					
Волонтерив/ла, окрім волонтерської діяльності в рамках програми УАЛ					
Підписував/ла петицію щодо певного політичного чи соціального явища					
Брав/ла участь в адвокації за права людини, права ЛГБТ+, права жінок, мігрантів чи меншин					
Брав/ла участь у протестному марші чи політичній демонстрації чи іншій політичній активності					

Блок D

У відповіді на питання блоку D позначте символом "+" чи "1" ту клітинку, яка відповідає Вашій думці про кожне з наведених нижче 4 тверджень					
	Повністю не погоджуюсь	Скоріше не погоджуюсь	Ні погоджуюсь, ні не погоджуюсь	Скоріше погоджуюсь	Повністю погоджуюсь
Певні расові чи етнічні групи мають менше шансів для успіху.					
Бідні люди мають менше шансів для успіху					
Жінки мають менше шансів для успіху					
Геї чи лезбійки мають менше шансів для успіху					

Блок Е

Е1	Щодо кожної особи в таблиці, оцініть ваші стосунки за шкалою від 0 до 4, де
	1 - я знаю тільки ім'я людини, але ми не спілкуємось
	2 - ми спілкуємось дуже рідко
	3 - ми приятелюємо
	4 - ми близькі друзі
Е2	З ким Ви проживали в одній кімнаті протягом останніх трьох місяців?
Е3	З ким Ви були знайомі до навчання в УАЛ?
Е4	З ким Ви спілкуєтесь найчастіше?
Е5	З ким Ви найчастіше снідали/обідали/вечеряли разом за одним столом протягом останніх трьох місяців?
Е6	Кому з людей Ви могли б довірити секрет?
Е7	З ким Ви спілкуєтесь найменше?
Е8	З ким Ви були/є в одній проєктній команді?
Е9	Хто з людей викликає у Вас найбільше поваги?
Е10	Кому з людей Ви б без жодних сумнівів позичили кошти?
Е11	З ким із людей ви є колегами по департаменту?
Е12	До кого Ви звертаєтесь, коли Вам потрібна певна емоційна підтримка?
Е13	Цінності яких людей, на вашу думку, є найближчими до Ваших?
Е14	Цінності яких людей, на вашу думку, є найменш схожими до Ваших?

Список використаних джерел

- Журавель, Т., Рогозна, Ю. (2018). Неформальна освіта як інструмент підвищення лідерського потенціалу учнів ПТНЗ. *Освітологічний дискурс*, 171–187. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2018.1-2.45172>
- Креховец Е.В., Польдин О.В. (2015). Факторы формирования дружеских связей студентов. *Прикладная эконометрика*, 4 (40), 49-63.
- Стефанків, Ю. М. (2021). *Зв'язок мережевої взаємодії та проєктної діяльності студентства київського осередку Української Академії Лідерства (УАЛ) 2020-21*. Рукопис. Факультет соціальних наук та соціальних технологій, НаУКМА.
- Baker-Doyle, K. J. (2012). *The networked teacher: How new teachers build social networks for professional support*. NY: Teachers College Press. ISBN: ISBN-0-8077-5251-7
- Benoiton, T. (2018, December). *A Social Network Analysis of the New Teacher Center Mentoring Program*. Oklahoma: ProQuest Dissertations Publishing. 10982212.
- Bentahar, O., Cameron, R. (2015). Design and implementation of a mixed method research study in project management. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 13(1), 3–15.
- Borgatti, S. P., Everett, M. G., Johnson, J. C. (2013). Analyzing social networks.
- Chen, C., & Chen, M. (2021). The Research of Social Network Analysis on College Students' Interactive Relations. *International Journal of Cognitive Informatics and Natural Intelligence (IJCINI)*, 15(2), 49-59. <http://doi.org/10.4018/IJCINI.20210401.oa5>
- Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78(1), 1360– 1380.
- Hangul, S., Senturk, I. (2019, December), Analyzing Teachers' Interactions Through Social Network Analysis: A Multi-Case Study of Three Schools in

- Van, Turkey, *New Waves Educational Research & Development* 22, (2), 16–36.
- Hanneman, R. A., & Riddle, M. (2005). *Introduction to social network methods*. Riverside, CA: University of California, Riverside
- Heider, F. (1958). The naive analysis of action. In F. Heider, *The psychology of interpersonal relations* (pp. 79–124). John Wiley & Sons Inc.
<https://doi.org/10.1037/10628-004>
- Hopp, M., Stoeger, H., Ziegler, A. (2020). The Supporting Role of Mentees' Peers in Online Mentoring: A Longitudinal Social Network Analysis of Peer Influence. *Frontiers in Psychology*, 14 (11). doi: 10.3389/fpsyg.2020.0192
- Kangli, L. (2021). Conflict and Integration: A Qualitative Study on the Dormitory Life Experience of Freshmen. *Teacher Education and Curriculum Studies*. 6, (4), 109-114. doi: 10.11648/j.tecs.20210604.11
- Katz, N., Lazer, D., Arrow, H., Contractor, N. (2004). Network theory and small groups. *Small Group Research*, 35(3), 307–332. doi: 10.1177/1046496404264941
- Kossinets, G., Watts, D. J. (2009). Origins of homophily in an evolving social network. *American Journal of Sociology*, 115(2), 405–450.
- Ling, W., Kangli, L. (2021). An Empirical Study on the Influence of Dormitory on College Students' Social Network: Based on Social Network Analysis. *Teacher Education and Curriculum Studies*. 6, (2), 66-72. doi: 10.11648/j.tecs.20210602.14
- McPherson, M., Smith-Lovin, L., Cook, J. M. (2001). Birds of a feather: Homophily in social networks. *Annual Review of Sociology*, 27, 415–444.
- Pham, T. M., Korbelt, J., Hanel, R., & Thurner, S. (2022). Empirical social triad statistics can be explained with dyadic homophylic interactions. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 119(6), e2121103119.
- Richardson, H.M., (1940). Community of values as a factor in friendships of college and adult women. *J. Soc. Psychol.* 11:303-312

- Wasserman, S., & Faust, K. (1994). Social network analysis: Methods and applications. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511815478>
- Wegemer, C.M. (2022). Service, Activism, and Friendships in High School: A Longitudinal Social Network Analysis of Peer Influence and Critical Beliefs. *J Youth Adolescence* 51, 1–15 <https://doi.org/10.1007/s10964-021-01549-2>
- Yuan, Y., Gay, G. (2006). Homophily of Network Ties, and Bonding and Bridging Social Capital in Distributed Teams. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 11, 1062–1084